

Situacijska prevencija in zagotavljanje varnosti pri upravljanju s poslovnimi in drugimi tveganji v gospodarskih družbah

Tomaz Čas¹

Zagotavljanje varnosti pri upravljanju s poslovnimi tveganji je izredno pomembno, prav tako tudi zasebno varovanje v gospodarskih družbah in drugih organizacijah (družbe z omejeno odgovornostjo, družbe z neomejeno odgovornostjo, delniške družbe, samostojni podjetniki in vse druge družbe ter državni organi in organizacije, občine, društva, združenja in drugi ter nenazadnje tudi posamezniki), katerih varnostni interes je vselej vezan na določene koristi oziroma zadovoljevanje določenih potreb, ki se največkrat vežejo na materialne koristi.

Posebnega pomena pri tem je situacijska prevencija kriminalitete, ki temelji na domnevi, da se ljudje svobodno odločajo za storitev kaznivih dejanj in je njihova odločitev za izvršitev odvisna od situacijskih dejavnikov. Situacijska prevencija je največkrat uporabna za preprečevanje premoženjske kriminalitete in drugih oblik pridobitniške kriminalitete, kot so vlomi in tatvine v trgovinah, pa tudi za preprečevanje vandalizma in nasilniških vedenj. Lahko seveda enako trdimo, da je situacijska prevencija uporabna tudi pri preprečevanju drugih kaznivih ravnanj, preprečevanju škodnih primerov, uničevanju in odtujevanju premoženja, varovanju poslovne tajnosti, upravljanju s poslovnimi tveganji itd. Pri tem gre za izvajanje situacijskih ukrepov, katerih uspešnost je odvisna od obsega ukrepov, zaznav potencialnega storilca kaznivih ravnanj in škodnih primerov ter še zlasti od ocene tveganja za uspešno izvršitev dejanja. Situacijska prevencija pomeni večjo samozaščitno oziroma samovarovalno odgovornost vseh gospodarskih in drugih subjektov za lastno premoženje. Še zlasti pa to velja za gospodarske družbe, saj je gospodarsko-poslovna dejavnost povezana s številnimi možnostmi oškodovanja premoženja z različnimi kaznivimi dejanji, škodnimi in drugimi oblikami ravnanj. Če v gospodarskih družbah pravočasno prepoznavajo vse situacije, okoliščine in procese, ki omogočajo oziroma celo pogojujejo povzročanje kakršne koli škode oziroma izgube dobička, lahko s svojimi ukrepi (lahko jih poimenujemo tudi situacijski ukrepi) te škodne primere preprečijo ali vsaj otežijo možnosti, da do njih pride.

Odgovorni v gospodarskih družbah bi se morali obrniti na subjekte zasebnega varstva, ki jim lahko uspešno in kakovostno pomagajo pri preprečevanju škod in izgub s poslovnimi in drugimi tveganji ter pri preprečevanju kaznivih dejanj in drugih kaznivih ravnanj. Vendar se danes vodilni redko odločajo za varovanje zasebnovarnostnih služb, še manj pa za varnostno svetovanje, ki ga danes zelo uspešno izvajajo najrazličnejše za to usposobljene službe, detektivske družbe in detektivi.

Ključne besede: poslovna tveganja, upravljanje s poslovnimi tveganji, situacijska prevencija, situacijski ukrepi, subjekti zasebnega varstva, zasebnovarnostne službe, službe za varnostno svetovanje, detektivi.

UDK: 351.746.2

1 Uvod

Uporabniki zasebnovarnostnih storitev so gospodarske družbe in druge organizacije (družbe z omejeno odgovornostjo, družbe z neomejeno odgovornostjo, delniške družbe, samostojni podjetniki in vse druge družbe ter državni organi in organizacije, občine, društva, združenja in drugi ter nena-

zadnje tudi posamezniki), katerih varnostni interes je vselej vezan na določene koristi oziroma zadovoljevanje določenih potreb, ki se največkrat vežejo na določene materialne koristi. Varnostni interes oziroma potreba je vedno v razmerju do neke racionalne vrednote, katere cilj je doseči pričakovano stopnjo varnosti, pridobiti neko pravico, obvarovati se pred škodnimi in drugimi primeri in pojavi oziroma kaznivimi ravnanji, obvarovati ter zavarovati poslovne tajnosti in drugo.

¹ Tomaz Čas, univ. dipl. pravnik, magister kazensko pravnih znanosti, doktor obramboslovja, Fakulteta za varnostne vede, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana

Prav zaradi tega lahko danes vse bolj trdimo, da velja ugotovitev, da je problem profesionalne osebne odgovornosti vodilnih delavcev za poslovne odločitve in za upravljanje s po-

slovnimi tveganji predvsem problem celostnega razumevanja varnosti, ko gre za izvajanje poslovnega procesa v gospodarskih družbah in drugih organizacijah (v nadaljevanju gospodarske družbe). Pri tem je potrebno vedeti, da se z dokončanjem lastninjenja družbenega in državnega premoženja pri nas zastruje tudi odnos med lastniki in tistimi, ki upravljajo gospodarske družbe. Sedaj, ko se vse bolj uveljavljajo ekonomski kriteriji, ki so bili v prvi fazi lastninjenja gospodarskih družb praviloma zapostavljeni, je osebna odgovornost vodilnih za poslovne odločitve postala tudi temelj kulture in vrednot slovenskega menedžmenta.

Najpomembnejšo vlogo pri poglobljanju varnostne kulture in pri zaostrovanju odgovornosti vodilnih v gospodarskih družbah prevzemajo pravi lastniki, še bolj pa njihovi predstavniki v nadzornih odborih oziroma svetih olastninjenih gospodarskih družb. Ob tem smo pri nas nekoliko specifični zaradi vloge različnih državnih skladov, kar povzroča drugačno lastniško strukturo v gospodarskih družbah, kot jo poznajo v gospodarsko razvitih državah. Vendar ne glede na navedeno, ki lahko povzroča dodatno kolizijo lastniških in upravljalških interesov, je potrebno poudariti, da je samo strateški pogled lastnikov in upravljalcev tisti, ki lahko zagotavlja postopno vnašanje varnostne kulture in poglobljanje varnostne strategije v naših gospodarskih družbah. Iz tega izhaja, da morajo biti varnostna politika, varnostna strategija in varnostna funkcija vpete v strateške odločitve lastnikov in menedžmenta. To pa seveda pomeni, da bi se morali tako eni kot drugi zavedati, kako pomembno je izvajanje varnostnih funkcij za doseganje ekonomske učinkovitosti gospodarskih družb.

Tako so in bodo menedžerji v vedno večji meri za svoje odločitve odgovorni lastnikom kapitala. Njihovo poslovno tveganje v zvezi z lastnino in odgovornost za ravnanje z njo je podlaga za njihovo uspešnost in ugled v družbi (Končina, 1998). Zato so prav menedžerji tisti, ki bi morali biti najbolj zainteresirani za varnost v gospodarskih družbah. Prav iz navedenih razlogov bom v nadaljevanju pisal o upravljanju s poslovnimi in drugimi tveganji, o situacijski prevenciji in zagotavljanju varnosti v gospodarskih družbah s strani subjektov zasebnega varstva, situacijskih ukrepov ter vlogi zasebnovarnostnih služb, detektivskih družb in detektivov ter vlogi služb za varnostno svetovanje.

V povezavi s tem želim s prispevkom opozoriti odgovorne v gospodarskih družbah na subjekte zasebnega varstva, ki jim lahko uspešno in kakovostno pomagajo pri preprečevanju škod in izgub v zvezi s poslovnimi in drugimi tveganji ter seveda tudi pri preprečevanju kaznivih dejanj in pri drugih kaznivih ravnanjih. Namen prispevka pa je tudi nakazati izbor nekaterih primerov dobrih praks na področju preprečevanja kriminalitete ter povzročanja škod in izgub dobička v gospodarskih družbah

ter nakazati nekaj predlogov za izboljšanje njihovega dela na področju zagotavljanja varnosti v gospodarskih družbah.

Za dosego navedenih ciljev v prispevku obširneje analiziram in primerjam poglede različnih avtorjev na vprašanja, kaj situacijska prevencija kriminalitete sploh je in kakšne situacijske ukrepe se uporablja za preprečevanje kriminalitete. Ob tem pa je cilj prispevka v prvi vrsti na podlagi opravljene analize in primerjave ter izkustvenih znanj razširiti in prilagoditi ukrepe situacijske prevencije kriminalitete tudi za potrebe preprečevanja povzročanja škod in izgub dobička v gospodarskih družbah.

2 Poslovna in druga tveganja ter zagotavljanje varnosti

V sodobnem svetu globalizacije in velikih gospodarskih korporacij je varovanje teh in drugih organizacij izrednega pomena. Seveda pa varnostna funkcija v gospodarskih družbah niti najmanj ni le zagotavljanje fizičnega in tehničnega varovanja, varovanja prevoza denarja ali javnih prireditev, temveč je to sistem in dejavnost, ki se ukvarja z reševanjem mnogih varnostnih vprašanj od načrtovanja, organiziranja, nadzora in odločanja o vseh mogočih nevarnostih in tveganjih gospodarske družbe, ki se srečuje v svojem notranjem in zunanjem okolju, tja do varovanja poslovne tajnosti.

Če na tak način gledamo ustreznost zagotavljanja varnosti v gospodarskih družbah, se nam lahko takoj postavlja vprašanje, ali so naše gospodarske družbe pripravljene za delovanje v takih pogojih poslovanja in ali imajo dovolj strokovnega ter drugega znanja in dovolj sposobnih varnostnih strokovnjakov, ki bodo zagotovili ustrezno varnost v gospodarski družbi, da ne govorimo tudi o varovanju poslovne tajnosti in o pravilnem odzivanju na tveganja v zvezi z nevarnostmi, s katerimi se gospodarska družba srečuje v svojem gospodarskem, ekonomskem, tehničnem, socialnem, pravnem, regionalnem in še kakšnem drugem okolju.

Ob ugotavljanju potreb po varnosti v gospodarskih družbah je potrebno najprej opraviti oceno oziroma presojo nevarnosti, ogroženosti in poslovnih tveganj oziroma izdelati varnostno oceno. Ugotoviti je potrebno, kakšne so možnosti, da resnično pride do dejanske nevarnosti, katera poslovna in druga tveganja so v gospodarski družbi oziroma pri posameznem poslovnem procesu, kakšna škoda bi nastala za gospodarsko družbo, če bi prišlo do uresničitve posamezne ali vseh nevarnosti oziroma tveganj pri poslovnih in drugih procesih gospodarske družbe.

Ključno vprašanje je, kaj bi pomenilo za gospodarsko družbo, če bi se pri izvajanju poslovnih procesov zgodilo naj-

hujše možno. Poslovna tveganja v zvezi z različnimi nevarnostmi je mogoče razčleniti in jih razvrstiti na špekulativna in nešpekulativna tveganja (Končina, 1997). Na tem mestu omenjam predvsem tiste vrste nevarnosti ter poslovna in druga tveganja, ki so pomembna z vidika dejavnosti zasebnega varstva, oziroma tista poslovna in druga tveganja ter nevarnosti, ki jih lahko odpravljajo, omejujejo in nadzirajo subjekti podjetniško-komercialnega zasebnega varstva, kamor uvrščamo zasebnovarnostne službe, detektivske družbe in detektive ter službe za varnostno svetovanje.

Med poslovna in druga tveganja ter nevarnosti štejemo zlasti:

- naravne nesreče, med katere sodijo požari, požigi, potresi, poplave, neurja in druge nesreče, ki lahko povzročijo neposredno materialno škodo na objektih, prostorih in napravah ter posredno škodo – izgubo dobička, ki nastane zaradi motenj v poslovnem procesu,
- socialna in druga tveganja v zvezi z zaposlenimi, saj lahko zaposleni zaradi osebnih stisk, nezadovoljstva z delom ali zaslužkom vnašajo v poslovni proces nevarnosti, ki se lahko uresničujejo kot motnje v delovnem procesu ali celo kot neposredna ali posredna materialna škoda,
- v okvir zgoraj navedenih tveganj sodijo tudi kazniva dejanja in druga kazniva ravnanja, usmerjena proti drugim zaposlenim in v odnosu do premoženja gospodarske družbe, kar ima za posledico uresničitev določene nevarnosti (povzročanje škode, prisvojitve izdelkov, napad na zaposlene, neprimeren odnos do sodelavcev, diskreditacijo zaposlenih, izgubo dobička itd.),
- tveganja v zvezi z varovanjem patentov, inovacij ter varovanjem poslovnih tajnosti,
- tveganja v zvezi z varovanjem posebej pomembnih objektov, naprav in proizvodov ter poslovnih procesov gospodarske družbe,
- tveganja v zvezi z varovanjem dislociranih enot gospodarske družbe, gradbišča, prevoz denarja in drugih vrednosti,
- procesna tveganja, ki so povezana z nevarnostmi za strojem, s poškodbami izdelkov ter z nevarnostmi pri transportu (uničenje in poškodovanje blaga med prevozom), sabotaze in druga namerna uničenja in poškodovanja,
- druga tveganja v notranjem ali zunanjem okolju gospodarske družbe, kot so tržna tveganja, tveganja v zvezi z izterjavo plačil, tehnološka tveganja in druga poslovna tveganja (Čas, 2007),
- ekološke nesreče (izpusti in izlitja nevarnih snovi) in delovne nesreče ter druga nedopustna ravnanja, ki posegajo v poslovno in drugo okolje,
- kraje in izdaje poslovnih in drugih skrivnosti, vdori v računalniški sistem in drugo (ponarejanje poslovnih doku-

mentov, nepravilno pridobivanje in kopiranje pomembnih poslovnih ter drugih dokumentov).

Pri nevarnostih ter poslovnih in drugih tveganjih je potrebno vedeti, da je pri upravljanju z njimi v zavarovalniški stroki »nevarnost« objektivna kategorija, ki je merljiva s kvalitativnimi in kvantitativnimi merili. Tako je tveganje v zvezi z določeno nevarnostjo vedno subjektivno obarvano in je odvisno od socialnih, ekonomskih, kulturnih in drugih dejavnikov. Pri upravljanju s tveganji pa je najpomembnejše, da zna menedžment, ne glede na svojo »hazardersko žilico«, najprej objektivno prepoznati in izmeriti komponente nevarnosti ter jih nadzorovati v okviru organizacijske strukture s pomočjo informacijskega, nadzornega in varnostnega sistema. Le na ta način se lahko menedžment gospodarske družbe odloči, koliko tveganja bo sposoben prenesti v zvezi z objektivno izmerjeno nevarnostjo. Kadar torej govorimo o organizacijski strukturi, je pri tem mišljena dosledno izpeljana odgovornost za odločanje o vseh poslovnih procesih oziroma dogodkih. To pomeni, da mora imeti predsednik uprave oziroma direktor gospodarske družbe celovit pregled in nadzor nad celotnim poslovnim procesom ter možnost pravočasnega posega v poslovni proces (Čas 2007: 172). V ta namen mu mora njegov informacijski, nadzorni in varnostni sistem pravočasno omogočati prepoznavanje in nadziranje vseh dogodkov v poslovnem procesu in dogodkov, ki so povezani s poslovnim procesom. To pomeni, da mora biti menedžer sposoben posamezne dogodke predvidevati, jim slediti in jih nadzorovati ter se o njih pravočasno odločiti (Končina 1997: 185). Pri tem pa je priporočljivo, da si predsednik uprave gospodarske družbe (tako ravna v sodobnih gospodarskih družbah) za uspešno izvajanje zgoraj navedenih nalog zagotovi ustrezno svetovanje s strani služb za varnostno svetovanje, po katerih je danes tudi v Sloveniji vse večje povpraševanje.

3 Situacijska prevencija in upravljanje s poslovnimi in drugimi tveganji

3.1 Situacijska prevencija kriminalitete

Začetki situacijske kriminologije segajo v sedemdeseta leta, v prepoznavni obliki pa se je razvila v osemdesetih letih. Njeno »gonilo« je želja ponuditi čim bolj učinkovite (predvsem pa uresničljive) preprečevalne ukrepe (Kanduč, 1999). Začetek situacijske prevencije je mogoče najti v delih, ki so jih zasnovali v britanskem notranjem ministrstvu (Clarke, 1983 v Meško, 2002). Skovali so jo kriminologi iz njihovega raziskovalnega oddelka. Njihove zamisli so zelo blizu predlogom, ki so jih v ameriškem prostoru zagovarjali Jacobs (The Death and Life of Great American Cities), Newman (zamisli o branljivem prostoru) in predvsem Jeffrey (teorija o preprečevanju

kriminalitete s preoblikovanjem urbanega prostora) (Kanduč, 2001). Situacijsko preprečevanje kriminalitete je prizadevanje za oblikovanje vedenja, ki ne bi privedlo do kaznivega dejanja (Pečar, 2001).

V okviru preprečevalnih ukrepov, tudi na področju zasebnega varovanja (zasebnega varstva, op. avtorja), vzbujajo v zadnjem času posebno pozornost t.i. situacijska preprečevanja. »Gre za zamisli, ki jih je na teoretični ravni uveljavila zlasti britanska (nova) administrativna kriminologija, deloma pa tudi teorija nadzorovanja. Njeno bistvo je v pragmatičnem priporočilu, da je treba po eni strani zmanjševati priložnost za uspešno izvršitev kaznivega dejanja (kaznivega ravnanja, op. avtorja) oziroma jo kar najbolj otežiti, po drugi strani pa povečati verjetnost oziroma tveganje, da bo storilec odkrit in tako ali drugače sankcioniran. Ideja je zelo preprosta in utemeljena na empiričnem spoznanju, da ravna mnogo storilcev oportunistično. Če se znajdejo v položaju, ko domnevajo (lahko tudi naivno in pretirano optimistično), da se je mogoče nezakaznovano dokopati do privlačne protipravne koristi, podležje skušnjavi in preidejo k dejanju, pač v skladu z zdravorazumsko modrostjo, da prilika dela tatu.« (Kanduč 1996: 347)

Situacijska preprečevanja kriminalitete je zasnovana na domnevi, da se ljudje svobodno odločajo za storitev kaznivih dejanj in je njihova odločitev za izvršitev odvisna od situacijskih dejavnikov. Situacijska preprečevanja je največkrat uporabna v preprečevanju premoženjske kriminalitete in drugih oblik pridobitniške kriminalitete, kot so vlomi in tatvine v trgovinah, pa tudi za preprečevanje vandalizma in nasilniških oblik kriminalitete v posebnih okoliščinah, kot so disko klubi, koncerti idr. (Meško 1997: 252). Ob tem pa je potrebno vedeti, da preprečevanja ni mogoče prepustiti samo policiji (Šelih, 2004) in da je potrebno izvajati situacijsko-preventivne ukrepe tudi s povečevanjem t.i. naravnega nadzorstva (Clarke, 1992). V okviru situacijskih kriminalno-političnih ukrepov je vloga policijskega aparata zelo omejena, saj je poudarek namreč na neformalnih nadzorstvenih mehanizmih (Kanduč, 1996), zelo pomembno vlogo pri tem pa imajo zasebnovarnostne službe in drugi subjekti zasebnega varstva. Represivni del policijskega delovanja je povsem juridiziran, medtem ko je kriminalna preprečevanja prepuščena diskreciji, selekciji, nadzorstveno-pomagalnemu in drugemu družbenemu aktivizmu podobnemu delovanju. Represija je večinoma reaktivna, preprečevanja pa je dokaj proaktivna (Pečar, 2002).

Situacijska preprečevanja je lahko zelo uporabna tudi pri preprečevanju drugih kaznivih ravnanj in pri preprečevanju povzročanja škode ter povzročanja izgube dobička pri gospodarskih družbah in drugih organizacijah (Čas 2007: 173). Tako se situacijska preprečevanja pojavlja kot oblika in način za prepoznavanje nevarnosti ter upravljanja s poslovnimi in drugimi tveganji v gospodarskih družbah.

Ena izmed pomembnih značilnosti situacijske preprečevanja je, da implicira večjo – samozaščitno oziroma samovarovalno – odgovornost državljanov (in lokalnih skupnosti) za lastno premoženje, še zlasti pa je zaostrena odgovornost poslovnih subjektov (posameznikov in podjetij), katerih gospodarska (profitno usmerjena) dejavnost je povezana z raznolikimi možnostmi za izvršitev kaznivega dejanja (Kanduč 1996: 248), oziroma za povzročitev škode ter izgube dobička. Situacijsko preprečevanja kriminalitete (tudi povzročanja škode in izgube dobička gospodarskih družb, opomba avtorja) je najbolj značilna oblika preventivne dejavnosti po vsem svetu in pomeni osnovo za ponudbo in storitev zasebnovarnostne industrije, zasebnega varovanja in izdelave varnostne opreme. Situacijski pristop vsebuje opredelitev problema, načrtovanje in izvedbo ukrepov ter ocenjevanje učinkov preventivne dejavnosti (Meško, 2002).

2.2 Situacijska preprečevanja in preprečevanja poslovnih in drugih tveganj

Meško (1997: 251) navaja, da je ideja o situacijski preprečevanja kriminalitete med drugim temelj za »filozofijo« ponudbe nekaterih (če ne večine) uslug zasebnovarnostne industrije. Če izhajam, da je situacijska preprečevanja največkrat uporabna pri preprečevanju kriminalitete, lahko seveda enako trdim, da je situacijska preprečevanja uporabna tudi pri preprečevanju škodnih primerov, uničevanju in odtujevanju premoženja, varovanju poslovne tajnosti, upravljanju s poslovnimi tveganji itd. Gre torej za izvajanje situacijskih ukrepov, katerih uspešnost je seveda odvisna od obsega ukrepov, zaznav potencialnega storilca kaznivih ravnanj in škodnih primerov ter še zlasti od ocene rizičnosti situacije za izvršitev določenega dejanja.

Cilj situacijske preprečevanja ni gradnja vrednotno-normativnega konsenza ali izboljšanje socialne integracije/kohezije, ampak zagotavljanje tekočega, čim manj motenega delovanja družbenih (pod)sistemov, npr. trgovsko-razvedrilnih (v nakupovalnih središčih), transportnih (letališčih), stanovanjskih, rekreativnih, počitniških ali šolskih kompleksih. Razlog mikavnosti situacijske preprečevanja je tudi v tem, da ni uporabna le za preprečevanja/onemogočanje kaznivih dejanj, ampak tudi vseh tistih problematičnih dogodkov, ki lahko ogrozijo red oziroma pogoje za normalno sistemsko delovanje (npr. za ustvarjanje dobička). Njen temeljni cilj je namreč odpravljati in zmanjševati prav tovrstne priložnosti (in skušnjave – priložnost dela tatu), npr. s krepitvijo varnostnega-varovalnega sistema možnih tarč (target hardening). Glavni nosilci situacijske preprečevanja so zasebniki, in sicer posamezni državljanji, »aktivne skupnosti, institucije in organizacije (Kanduč, 2004), kamor vsekakor uvrščamo zasebnovarnostne službe, službe za varnostno svetovanje, detektive in državljansko samovarovanje.

Za situacijsko preprečevanje je čedalje bolj uporabno tudi zasebno varstvo, predvsem na območjih, kot so nakupovalna središča, letovišča, prometni prostori in nasploh kraji t.i. »masovne zasebne lastnine« (mass private property). Dejstvo pa je, da se zelo malo kriminologov ukvarja z vlogami zasebnega varstva v podrobnostih. Zasebno varstvo v nekaterih ozirih zagotavlja pravo in ga kaznuje ter nenazadnje tudi »izloča« posameznike zaradi različnih okoliščin (berači, uživalci mamil, pijanci, nenadzorovani otroci itd.) Izključevanje je lahko začasno ali stalno. Zasebno varstvo tudi zbira za ljudi različne podatke, opravlja različne varnostne ukrepe znotraj posameznih območij, se povezuje s policijo in izmenjuje informacije z različnimi državnimi organi. Zasebno varstvo opravlja čedalje bolj ekstenzivno teritorialno nadzorovanje (Pečar, 2001).

Situacijska prevencija implicira večjo samozaščitno oziroma samovarovalno odgovornost vseh gospodarskih in drugih subjektov za lastno premoženje, še zlasti pa to velja za gospodarske družbe, saj je gospodarsko-poslovna dejavnost povezana z različnimi možnostmi, da pride do oškodovanja premoženja s kaznivimi dejanji ali ravnanji ljudi znotraj in izven gospodarske družbe, škodnimi in drugimi oblikami ravnanj ter nenazadnje zaradi napačnega upravljanja s poslovnimi tveganji (v nadaljevanju: povzročitev škode oziroma izgube dobička). Če v gospodarskih družbah pravočasno prepoznavajo vse situacije, okoliščine in procese, ki omogočajo oziroma celo pogojujejo povzročanje kakršne koli škode oziroma izgube dobička, lahko s svojimi ukrepi (lahko jih poimenujemo tudi situacijski ukrepi) te škodne primere preprečijo ali vsaj omejijo oziroma otežijo možnosti, da do njih pride (Čas 2007: 174).

Pri tem lahko trdim, da imajo prav zasebnovarnostne službe, pa tudi detektivi in službe za varnostno svetovanje, največ možnosti in znanj za izvajanje preprečevalnih-situacijskih ukrepov. Če povzamem glavne situacijske ukrepe, ki veljajo predvsem za preprečevanje določene kriminalitete po Mešku (1997: 254) in jih prilagodim za preprečevanje vseh drugih ravnanj, ki škodujejo gospodarskim družbam (Čas 2007: 174), lahko opredelim naslednje tri glavne preprečevalne ukrepe, in sicer:

- ukrepe, ki vplivajo na to, da mora storilec **vložiti več truda** za izvršitev kaznivega dejanja ali za povzročitev škode oziroma izgubo dobička,
- ukrepe, ki **povečujejo tveganje storilca** za povzročitev kaznivega dejanja ali za povzročitev škode oziroma izgubo dobička in
- ukrepe, ki **zmanjšujejo dobiček** z izvrševanjem kaznivega dejanja (Clarke, 1992, v Meško, 1997) ali kaznivega ravnanja.

Clarke in Homel (1997) sta tej tipologiji dodala še nove razsežnosti, ki so posledica raziskovanja ukrepov situacijske prevencije, zgoraj navedeni model pa je bil dopolnjen s 4. sku-

pino ukrepov, in sicer **z ukrepi za preprečevanje opravičil »nisem vedel-a«** (Meško 2002: 262).

3.3 Situacijski ukrepi in zagotavljanje varnosti gospodarskih družb

Situacijski ukrepi na področju kriminalitete so ukrepi, s katerimi je mogoče odpravljati vse tiste okoliščine, dejstva in stanja, ki omogočajo izvršitev kaznivega dejanja, oziroma preprečevati premoženjsko kriminaliteto in druge oblike pridobitniške kriminalitete. Situacijski ukrepi za zagotavljanje varnosti v gospodarskih družbah pa so tisti ukrepi, s katerimi je mogoče odpravljati tudi vse tiste okoliščine, dejstva in stanja, ki omogočajo izvršitev drugega kaznivega ravnanja, ter tisti ukrepi, s katerimi je mogoče odpravljati povzročitev škod oziroma izgub dobička za gospodarsko družbo. Prav iz tega razloga v nadaljevanju prikazujem širše opredeljene situacijske ukrepe, ki so primerni tudi za zagotavljanje dodatne varnosti v gospodarskih družbah in se nanašajo tudi na druga kazniva ravnanja, predvsem pa na preprečevanje povzročitev škod in izgubo dobička.

Ob tem pa je potrebno poudariti, da za izvajanje situacijske prevencije ne zadostuje le eden izmed spodaj navedenih situacijskih ukrepov, temveč jih je treba kombinirati glede na specifičnost situacije, saj je učinek preventivne dejavnosti mogoče tako »povečati« (Graham, Bennett, 1995).

3.3.1 Situacijski ukrepi, ki vplivajo na to, da mora storilec vložiti več truda za izvršitev kaznivega dejanja ali za povzročitev škode oziroma izgubo dobička

Med situacijske ukrepe, ki vplivajo na to, da mora storilec vložiti več truda v izvršitev kaznivega dejanja ali povzročitev škode oziroma izgubo dobička, lahko štejemo:

- otežitev dostopa k cilju s fizičnimi ovirami ali krajem, npr. hrambe predmeta,
- nadzor, ki zajema ukrepe omejevanja dostopa na določena območja kot npr. v stanovanjska naselja ali nakupovalne centre,
- odvracanje storilcev, ki vsebuje usmerjanje potencialnih storilcev od potencialnih ciljev ali k sprejemljivejšim izhodom,
- nadziranje krajev, kjer je lažje storiti kaznivo dejanje (Meško 1997: 254).

Navedeni situacijski ukrepi, ki se ponujajo v povezavi s preprečevanjem kriminalitete oziroma izvrševanjem kaznivih dejanj, so vsekakor primerni tudi za preprečevanje povzročanja škod in izgub dobička za gospodarske družbe. V tej zvezi bi seveda lahko navedli še veliko drugih ukrepov, ki jih lahko

izvajajo zasebnovarnostne službe, detektivi in službe za varnostno svetovanje z namenom, da se pri uporabniku zasebnovarnostnih storitev ne bi izvrševala kazniva dejanja in druga kazniva ravnanja ter da se ne bi povzročala škoda oziroma da se ne bi pojavljala izguba dobička. Med ta ravnanja bi lahko štel množico različnih dejavnosti, ukrepov in dejanj, kot so fizično varovanje, tehnično varovanje, vzpostavitev alarmnih sistemov, vodenje evidenc obiskovalcev, občasne obhode kritičnih objektov oziroma območij, nadzorovanje določenih poslovnih procesov in delavcev, ki jih izvajajo itd. (Čas 2007: 176), posebno ureditev varovanja poslovne tajnosti, dostopa do poslovne tajnosti, selektivnost vstopa v določene prostore itd.

Kot primer dobre prakse lahko navedem tudi nove Minimalne tehnične pogoje in priporočila za sklepanje vlomskih zavarovanj Slovenskega zavarovalniškega združenja, ki zahtevajo strožje varovanje in ukrepe tehničnega varovanja za tiste objekte in artikle, ki so največkrat predmet povrnitve stroškov ob zavarovanju. Kriterij zavarovanja torej ni vrednost zavarovane dobrine, temveč rizičnost zavarovane dobrine glede na oblike in način njihovega varovanja.

Preglednica št. 1: Načini varovanja in pogoji glede na nevarnostne razrede (priloga).

Zap. št.	PREDMET ZAVAROVANJA	Nevarnostni razred
I/1.	Zaloge pomožnega in potrošnega materiala ter drobnega inventarja	1
I/2.	Stvari v naseljenih zgradbah	2
I/3.	Stvari v pomožnih prostorih naseljenih zgradb (klet, podstrešje, v lopi ali garaži v sklopu zgradbe ipd.)	3
I/4.	Stvari v nenaseljenih zgradbah (vikendi, počitniški objekti, garaže in lope, ki niso v sklopu zgradbe)	4

Iz preglednice je razvidno, da je potrebno za varovanje stvari v nenaseljenih zgradbah, glede na 4. stopnjo nevarnostnega razreda, zagotoviti bistveno višjo stopnjo varovanja kot za stvari v naseljenih zgradbah.

2.2.2 Situacijski ukrepi, ki povečujejo tveganje storilca za povzročitev kaznivega dejanja ali za povzročitev škode oziroma izgubo dobička

Med situacijske ukrepe, ki povečujejo tveganje storilca za povzročitev kaznivega dejanja ali za povzročitev škode oziroma izgubo dobička, lahko štejemo:

- formalni nadzor (policija – preventivne patrolje, kontrola vozil, zasebnovarnostna industrija),
- nadzor, ki ga opravljajo zaposleni (trgovci, učitelji, vozniki, sprevodniki, skrbniki v naseljih, hišniki, CCTV idr.),
- naravno nadzorstvo (mimoidoči, simbolične ovire okoli, ki omogočajo največ možnosti za naravno preprečitev, več »oči« na ulici, boljša osvetlitev ulic) (Meško 1997: 254).

Tudi pri teh situacijskih ukrepih, ki povečujejo tveganje storilca in so značilni za zatiranje oziroma preprečevanje kriminalitete, lahko omenim kopico situacijskih ukrepov, dejanj in ravnanj zasebnovarnostnih služb oziroma varnostnikov, ki lahko prispevajo k temu, da mora storilec bistveno več tvegati, če želi storiti kaznivo dejanje ali pa povzročiti škodo oziroma izgubo dobička gospodarski družbi. Med te ukrepe in dejanja lahko uvrščamo nadzor zasebnovarnostnih služb oziroma varnostnikov, ki izvajajo varovanje premoženja in pri tem opravljajo najrazličnejše obhode, izvajajo kontrolo in pregled oseb, prtljage in vozil, ugotavljajo istovetnost oseb, preprečitev vstopa ali izstopa iz varovanega območja itd. (Čas 2007: 176).

Ob tem pa imajo posebno vlogo tudi službe za varnostno svetovanje in detektivi s svojo svetovalno in nadzorstveno vlogo, ki jo lahko opravljajo na podlagi pogodbe za gospodarske družbe in druge organizacije. Pri tem gre za nadzor nad delovanjem in vzdrževanjem sistema tehničnega varovanja, nadzor nad fizičnim varovanjem, preglede interventnih odzivov na alarmne signale, nadzor nad izvajanjem načrta varovanja, ugotavljanje kritičnih točk varovanja ter vzpodbujanje nadzora, ki ga lahko izvajajo zaposleni v gospodarski družbi in drugih organizacijah.

Kot primer dobre prakse bi lahko omenil uvedbo varnostnikov v nekaterih šolah in dodatno opredeljenih varnostno-svetovalnih in nadzornih nalog učiteljev v Sloveniji, kar že kaže določene pozitivne rezultate.

2.2.3 Situacijski ukrepi, ki zmanjšujejo dobiček z izvrševanjem kaznivega dejanja ali kaznivega ravnanja

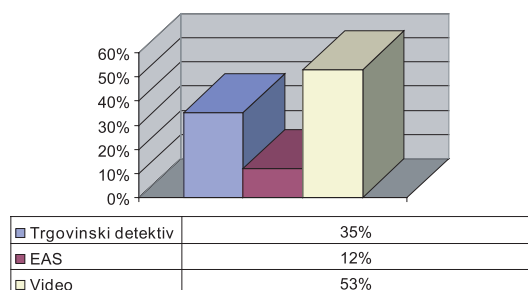
Med situacijske ukrepe, ki zmanjšujejo dobiček z izvrševanjem kaznivega dejanja ali kaznivega ravnanja, lahko štejemo:

- odstranjevanje ciljev (odstranitev naprav za igranje na srečo z javnih krajev, način oddaje dnevnega izkupička v banko idr.),
- označevanje premoženja (koles, avtomobilskih delov, nakita, označevanje goveda v ZDA, gravure, barvne kapsule v kasetah za prenos denarja),
- izogibanje nepotrebemu izpostavljanju (npr. nošenju dragega nakita v revnih soseskah),
- določitev pravil obnašanja (npr. napisi na telefonskih govornicah o uporabi telefona, pravila obnašanja na borzi za zmanjševanje goljufij – snemanje prostorov).

Tudi pri teh situacijskih ukrepih, ki so zelo specifični prav za zatiranje oziroma preprečevanje kriminalitete, je mogoče najti tudi situacijske ukrepe, ki so specifični tudi za zasebno-varnostne službe oziroma varnostnike. Tako se pri izvajanju varovanja tudi zasebno-varnostne službe poslužujejo barvnih kapsul v kasetah za prenos denarja, skrbijo za dosledno izvajanje določil obnašanja, ki veljajo v določeni gospodarski družbi (samopostrežne trgovine, banke), nadzorujejo posebej označeno premoženje (Čas 2007: 177), menjujejo trase, po katerih prevažajo denar, periodični pregled sistema tehničnega varovanja, dodatna montaža video nadzornega sistema itd. Tudi službe za varnostno svetovanje, detektivske družbe in detektivi lahko v okviru svojih pristojnosti prispevajo marsikaj, kar lahko v okviru navedenih in drugih ukrepov pripomore k večji varnosti pri uporabnikih zasebno-varnostnih storitev. Pri tem mislim predvsem na pomoč pri pripravi organizacijskih, kadrovskih, varnostnih in drugih ukrepov, pomoč pri pripravi izdelave ustreznega notranjega akta o varovanju, pomoč pri izdelavi varnostnega elaborata oziroma varnostne ocene ter na svetovalne naloge na področju preprečevanja kaznivih dejanj in drugih škodljivih dejanj.

Kot primer dobre prakse se je pokazal kombiniran nadzor trgovskih centrov in samopostrežnih trgovin s trgovskim detektivom, videonadzornim sistemom in elektronsko zaščito blaga (EAS- electronic article surveillance). To je razvidno iz naslednjega grafikona iz raziskave o prijetju tatov sedmih večjih trgovskih centrov v Sloveniji za leta 2003, 2004 in 2005 (Juršnik, 2007):

Graf št. 1: Način prijetja tatov v sedmih večjih samopostrežnih trgovinah

3.3.4 Situacijski ukrepi za preprečevanje opravičil »nistem vedel-a«

Med situacijske ukrepe za preprečevanje opravičil »nistem vedel-a«, da je to kaznivo oziroma da to povzroča škodo ali izgubo dobička, lahko štejemo:

- postavitve pravil (prijavno-odjavna služba v hotelih, način vstopa v varovani objekt, način nakupa v samopostrežnih trgovinah),
- obsojanje nemoralnega vedenja (merilniki hitrosti ob cesti, razna gesla kot npr. »Kraja v trgovini je kaznivo dejanje«, »Vstop v varovani objekt je nepooblaščenim osebam prepovedan«),
- spodbujanje zaviralnih dejavnikov za kriminaliteto ali za povzročitev škode oziroma izgubo dobička (označevanje določenih izdelkov, preizkus alkoholiziranosti na delovnem mestu, montaža videonadzornih sistemov),
- spodbujanje sprejemljivega vedenja (izboljšave pri nadzoru vstopa v varovane objekte, uporaba posebnih kartic za gibanje po varovanem objektu).

Navedeni situacijski ukrepi, ki so značilni za preprečevanje kriminalitete oziroma izvrševanje kaznivih dejanj, so tudi zelo primerni za preprečevanje povzročanja škod in izgube dobička za gospodarske družbe. Zato sem že pri opisu posameznih ukrepov navajal predvsem primere, ki se nanašajo na ukrepe, ki jih lahko izvajajo zasebno-varnostne službe z namenom, da preprečujejo kazniva dejanja ter druga kazniva ravnanja, katerih posledice so lahko povzročena škoda oziroma zguba dobička (Čas 2007: 178). Tudi službe za varnostno svetovanje, detektivske družbe in detektivi lahko v okviru svojih pristojnosti prispevajo marsikaj, kar lahko v okviru navedenih ukrepov in drugih ukrepov pripomore k večji varnosti uporabnikov zasebno-varnostnih storitev (pomoč pri pripravi različnih pravil ravnanja, protokolov za ukrepanje, občasne preventivne in druge akcije).

Kot primer dobre prakse lahko omenim bistveno bolj transparenten način javnega postavljanja obvestil (tudi na več mestih), da je vzpostavljen videonadzor oziroma da se izvaja fizično varovanje, kot to zahteva zakonodaja (v Braziliji in Južni Afriki je avtor videl napis: »Objekt varuje zasebno-varnostna služba – streljamo brez opozorila«). Dokaj pozitivno se je odnesel tudi postopek obiskov zaposlenih v gospodarskih službah na način, da stranko do direktorja in drugih spremlja tajnica ali varnostnik.

4 Subjekti za zagotavljanje varnosti v gospodarskih družbah

4.1 Splošno

Pogoj za večje povpraševanje po storitvah zasebno-varnostnih služb, detektivskih družb in detektivov ter služb za varnostno svetovanje, ki lahko uspešno zagotavljajo posamezne oblike zasebnega varstva, je v oblikovanju takega razmerja

med menedžmentom in lastniki gospodarskih družb, kot ga pozna razviti poslovni svet. Ta je v zadnjem obdobju razvil nove instrumente upravljanja s poslovnimi tveganji, med katerimi je ponudba varnostnih storitev zasebnovarnostnih in drugih služb, ki prevzemajo »nase« tveganje v zvezi z možnostjo uresničevanja nevarnosti (izvedba transfera nevarnosti), vedno bolj dobrodošla (Končina, 1997).

Kadar govorimo o potrebah po varnosti v gospodarskih družbah, nimamo v mislih le klasičnih oblik zasebnega varovanja, ki ga najpogosteje izvajajo zasebnovarnostne službe, kot so varovanje oseb in premoženja, prevoz denarja in vrednostnih pošiljk, uporaba različnih alarmnih sistemov, varovanje javnih zbiranj itd. Zasebnovarnostno dejavnost oziroma zasebnovarnostne storitve je potrebno razumeti tudi širše v smislu preventivnega svetovanja, načrtovanja različnih ukrepov, priprave varnostne ocene, priprave varnostne strategije, vključevanje v notranji nadzor, varovanje poslovne tajnosti in podobno. Določene varnostne storitve pa je mogoče šteti tudi kot sestavni del instrumentov upravljanja s tveganji v poslovnih procesih gospodarskih družb. Vse te in druge varnostne storitve pa lahko opravljajo zasebnovarnostne službe, detektivske družbe in detektivi ter službe za varnostno svetovanje (Čas, 2006), ki jih lahko poimenujem tudi subjekte zasebnega varstva oziroma subjekte podjetniško-komercialnega zasebnega varstva.

4.2 Službe za varnostno svetovanje

Službe za varnostno svetovanje opravljajo dejavnost in aktivnosti, ki naročnikom varnostnih storitev (gospodarskim družbam in drugim organizacijam) dajejo tisto ustrezno količino znanj o potrebnosti varovanja oziroma nujnosti zagotavljanja varnosti, da se lahko naročnik v korist svoje gospodarske družbe odloči za ustrezno, kakovostno in strokovno varovanje ter da je sprejemljiv za dodatne rešitve, ki operacionalizirajo in izboljšujejo kakovost varovanja. Storitve služb za varnostno svetovanje se lahko pojavljajo predvsem v naslednjih oblikah:

- razgovor z vodstvom oziroma top menedžmentom gospodarske družbe oziroma druge organizacije in plasiranje ponudbe za varnostno svetovanje,
- pomoč pri kadrovanju varnostnega osebja,
- varnostno svetovanje po predloženi ponudbi, ki obsega posnetek ogroženosti, poslovnih in drugih tveganj ter obstoječih varnostnih ukrepov,
- pregled notranjih aktov, pregled območja, zgradb, prostorov in procesov z vidika zagotavljanja varnosti,
- preučitev notranje varnostne organiziranosti in predlaganje izdelave ustreznega notranjega akta o varovanju,
- izpeljava načrta tehničnega varovanja,

- priprava organizacijskih, kadrovskih, varnostnih in drugih ukrepov, potrebnih za upravljanje s procesnimi in drugimi tveganji,

- ugotovitev šibkih oziroma kritičnih točk ter predlog za izvajanje situacijske prevencije s situacijskimi ukrepi,

- izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje varnostnih menedžerjev in drugega varnostnega osebja po verificiranih programih,

- interno usposabljanje varnostnikov.

- opravljanje nadzora nad zasebnovarnostno službo, ki za naročnika opravlja varnostne storitve (Čas, 2007).

Službe za varnostno svetovanje opravljajo še druge naloge in opravila, ki so z varnostnega vidika pomembna za uporabnike zasebnovarnostnih storitev oziroma za gospodarske družbe. Sem lahko štejemo izdelavo varnostne strategije, varnostne ocene, pripravo kriterijev za izbor najboljšega ponudnika za izvajanje zasebnega varovanja oziroma drugih varnostnih storitev pri uporabniku, izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje varnostnikov, če imajo gospodarske družbe ali druge organizacije organizirano lastno varovanje itd.

4.3 Zasebnovarnostne službe

Zasebnovarnostne službe so gospodarske družbe in samostojni podjetniki posamezniki oziroma samostojne podjetnice posameznice, ki v skladu z Zakonom o zasebnem varovanju varujejo ljudi in premoženje. Zasebno varovanje je torej varovanje ljudi in premoženja, ki ga kot pridobitno gospodarsko dejavnost opravljajo zasebnovarnostne službe v skladu z Zakonom o zasebnem varovanju in zakonom, ki ureja gospodarske družbe (1. točka 1. odstavka ZZasV). Zasebno varovanje kot dejavnost pa se lahko opravlja v naslednjih oblikah:

- varovanje oseb,
- varovanje premoženja,
- prevoz in varovanje denarja ter drugih vrednostnih pošiljk,
- varovanje javnih zbiranj,
- upravljanje z varnostno-nadzornim centrom,
- načrtovanje varnostnih sistemov in
- izvajanje varnostnih sistemov (4. člen ZZasV-A).

Zgoraj našete dejavnosti, ki so določene glede na osnovne storitve v dejavnosti zasebnega varovanja in so primerljive s tujimi zakonodajami, dejansko predstavljajo temeljne oblike zasebnega varovanja v Republiki Sloveniji. Naročnik storitev zasebnega varovanja je lahko fizična ali pravna oseba, ki z zasebnovarnostno službo sklene pisno pogodbo o opravljanju posamezne oblike zasebnega varovanja.

4.4 Detektivske družbe oziroma detektivi

Detektivsko dejavnost opravljajo detektivi kot svoboden poklic individualno ali v detektivski družbi. Detektivska družba je pravna oseba in se lahko ustanovi v skladu z zakonom o gospodarskih družbah kot osebna družba, njena dejavnost pa je omejena na opravljanje detektivskega poklica. Detektivska dejavnost je zbiranje in posredovanje informacij, pridobljenih v skladu s pravicami, ki jih detektivom daje Zakon o detektivski dejavnosti - ZDD (2., 3. in 17. člen).

Detektiv sme pridobivati informacije neposredno od osebe, na katero se podatki nanašajo, lahko pa tudi od drugih oseb, ki imajo podatke in so jih pripravljene dati prostovoljno in iz sredstev javnega obveščanja. Pridobivajo lahko izključno le informacije o:

- osebah, ki so pogrešane ali skrite, o dolžnikih, avtorjih anonimnih pisem in o povzročiteljih materialnih in nematerialnih škod,
- predmetih, ki so ukradeni ali izgubljeni,
- dokaznem gradivu, potrebnem za zavarovanje ali dokazovanje pravic in upravičenj stranke pred pravosodnimi in drugimi organi oziroma organizacijami, ki v postopkih odločajo o teh pravicah,
- zvestobi delavcev pri izvajanju konkurenčne klavzule,
- podatkih o uspešnosti in poslovnosti pravnih oseb,
- kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno tožbo, ter o njihovih storilcih,
- disciplinskih kršitvah in disciplinskih kršiteljih,
- kandidatih za zaposlitev, v okviru vsebine pisnega soglasja kandidata za zaposlitev (9. člen ZDD).

Poleg navedenega lahko detektivi za pravne in fizične osebe opravljajo tudi svetovalne naloge na področju preprečevanja kaznivih dejanj ter drugih škodnih dejanj. Pri pridobivanju informacij pa morajo detektivi vselej osebo predhodno opozoriti, da podatke dajejo prostovoljno. Tudi za detektivske družbe oziroma za detektive je potrebno poudariti, da lahko opravljajo tudi druga opravila in naloge oziroma da smejo zbirati informacije o drugih stvareh in zadevah, vendar le v skladu z Zakonom o detektivski dejavnosti (Čas 2007: 178–180).

5 Zaključek

Iz prispevka je mogoče ugotoviti, da je zagotavljanje dodatnega varovanja v gospodarskih družbah zelo pomembno, še zlasti pa pri upravljanju s poslovnimi in drugimi tveganji ter pri preprečevanju drugih nevarnosti, ki spremljajo dejavnost gospodarskih družb. Hkrati pa je mogoče ugotoviti, da menedžerji še vedno temu področju posvečajo premalo pozornosti. Ne samo to, da se ne odločajo za varovanje zasebnovarnostnih

služb, ne odločajo se tudi za varnostno svetovanje, ki ga danes že zelo uspešno izvajajo najrazličnejše službe za varnostno svetovanje, detektivske družbe in detektivi.

Prav službe za varnostno svetovanje so tiste, ki lahko gospodarskim družbam svetujejo, kako je smiselno organizirati varovanje oziroma kako je mogoče organizirati nadstandardno varovanje premoženja. To je še toliko bolj pomembno, če se želi sodobna gospodarska družba pri svojem varovanju oziroma pri zagotavljanju varnosti opirati na situacijsko prevencijo, ki ni uporabna le pri preprečevanju kriminalitete, temveč tudi pri preprečevanju drugih kaznivih ravnanj in pri preprečevanju povzročanja škod ter izgub dobička pri gospodarskih družbah.

Glede na navedeno bi bilo zelo priporočljivo, če bi odgovorni v gospodarskih družbah upoštevali vsaj naslednje predloge, ki izhajajo iz tega prispevka:

- pri izdelavi varnostne strategije, varnostne ocene, varnostnem načrtu, pripravi kriterijev za izbor najboljšega ponudnika za izvajanje zasebnega varovanja in pri drugih varnostnih storitvah bi morali menedžerji in drugi, odgovorni za varnost gospodarskih družb, upoštevati preprečevalne situacijske ukrepe, ki so bili nakazani tako za preprečevanje kaznivih dejanj kot tudi za preprečevanje povzročanja škod oziroma povzročanja izgub dobička;
- pri zgoraj navedenih aktih in ravnanjih ter pri neposrednemu izvajanju varovanja gospodarske družbe bi bilo smiselno upoštevati in izvajati ukrepe oziroma načine varovanja, ki so bili nakazani v okviru »primerov dobre prakse«;
- menedžerji in drugi, odgovorni za varnost gospodarskih družb, se morajo zavedati, da zasebnovarnostne službe zagotavljajo le osnovno in »marsikdaj nujno« varovanje za gospodarske družbe v okviru pozitivne zakonodaje in pogodbe, ki jo sklenejo, in seveda v okviru cene, ki jo dosežejo s pogodbo. To pa še ni zagotovilo, da se izvaja varovanje s strani zasebnovarnostne službe v skladu z obstoječimi standardi varovanja in kakovostno, marsikdaj pa je varovanje daleč od nadstandardnega varovanja, ki si ga želi marsikateri menedžer oziroma varnostni menedžer;
- zato bi se morali menedžerji in drugi, odgovorni za varnost gospodarske družbe, večkrat obračati na službe za varnostno svetovanje oziroma varnostne inženiringe, saj jim lahko ti dajejo tisto količino znanj, da se lahko menedžerji in drugi, odgovorni za varnost v gospodarskih družbah, odločijo za zakonito in strokovno varovanje ter da lahko operacionalizirajo in izboljšajo kakovost varovanja;
- menedžerji in drugi, odgovorni za varnost, bi morali za konkretne primere večkrat najemati detektive, ki lahko na podlagi 3. odstavka 9. člena Zakona o detektivski dejavnosti opravljajo svetovalne naloge na področju preprečevanja kaznivih dejanj;

– menedžerji in drugi, odgovorni za varnost, morajo biti kot ustvarjalci varnostne politike tudi usmerjevalci organiziranosti varnostnega sistema v gospodarski družbi in kazalci kulture podjetja, pri čemer najdejo svoje mesto tudi pisana in nepisana pravila obnašanja vseh zaposlenih, strank, poslovnih partnerjev in obiskovalcev podjetja, kar je bilo večkrat omenjeno v okviru preprečevalnih situacijskih ukrepov;

– zelo pomembna je tudi krepitev organizacijske in varnostne kulture ter poslovne etike menedžmenta in vseh zaposlenih. Pri tem je potrebno razumeti celosten pristop k zagotavljanju varnosti v gospodarski družbi, kjer je v ospredju krepitev splošne varnostne kulture in varnostno poslovne etike, saj je gospodarska družba v vsakem pogledu socialno odprt subjekt, dovzeten za vsa dogajanja v svojem okolju. O celoviti kulturi in etiki gospodarske družbe pa lahko govorimo le, če imamo vanjo vtakano tudi varnostno kulturo in etiko ter kakovost varovanja in zaščite.

6 Literatura

1. Clarke, R., Homel, R. (1997). Revised Classification of Situational Crime Prevention Techniques. V: Lab, S. P. (ur), **Crime Prevention at a Crossroads**. Cincinnati, Anderson Publishing.
2. Clarke, R.V.G. (1992). **Situational Crime Prevention: Successful Case Studies**. New York, Harrow and Heston.
3. Čas, T. (2006). Varnostne storitve za gospodarske družbe in druge organizacije. V: Lobnikar, Branko (ur.). **Raznolikost zagotavljanja varnosti: (zbornik prispevkov)**. Ljubljana, Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
4. ČAS, T. (2007). **Zasebno varovanje za uporabnike varnostnih storitev**. Radlje ob Dravi, Atelje Kresnik.
5. Graham, J., Bennett, T. (1995). **Crime Prevention Strategies in Europe and North America**. Helsinki, HEUNI.
6. Juršnik, A. (2007). **Vloga varnostnikov pri preprečevanju tatvin v prodajalnah**. Diplomatska naloga. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.
7. Kanduč, Z. (1996). Možnosti preprečevalnih kriminalnopolitičnih ukrepov v okviru formalnih in neformalnih nadzorstvenih mehanizmov. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo** 47/1996/4, str. 340–355.
8. Kanduč, Z. (2004). O različnih aspektih prevencije v postmoderni družbi. V: **Preprečevanje kriminalitete teorija, praksa in dileme**. Ur. Gorazd Meško. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
9. Kanduč, Z. (2001). Preprečevanje kriminalitete: družbene in situacijske strategije, West/Wadsworth, Belmont 1998, 256 strani – prikaz oziroma ocena. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 52/2001/2, str. 167–170.
10. Končina, M. (1998). Problematika zaostritve posebne materialne odgovornosti članov uprav gospodarskih družb in možni pristopi zavarovanju. V: **Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi**. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
11. Končina, M. (1997). Trženje varnosti pri upravljanju s poslovnimi tveganji. V: **Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive**. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
12. Meško, G. (2002). **Osnove preprečevanja kriminalitete**. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
13. Meško, G. (1997). Zasebna varnost – filozofija, praksa in dileme. V: **Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive**. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
14. **Minimalni tehnični pogoji in priporočila za sklepanje vlomskih zavarovanj** (2007). Slovensko zavarovalniško združenje. Vodja raziskovalnega projekta Tomaž Čas, VS Čas&Burkelca, Varnostno svetovanje, d.n.o.
15. Pečar, J. (2001). Etični in družbeni pogledi na situacijsko preprečevanje kriminalitete. Hart Publishing, Oxford and Portland. Oregon, 2000 – prikaz. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo** 52/2001/4: 389–393.
16. Pečar, J. (2002). Preprečevanje kriminalitete in policija. **Varstvo-slovje**, 4/2002/2: 122–132.
17. Šelih, A. (2004). Preprečevanje kriminalitete – razvoj in dileme. V: **Preprečevanje kriminalitete – teorija, praksa in dileme**. Ur. Gorazd Meško. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
16. **Zakon o detektivski dejavnosti** (Ur.l. RS, št. 32/1994, 96/2002 in 7/2003).
17. **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zasebnem varovanju**, Ur. l. RS, št. 102/2007) – ZzasV-A).
18. **Zakon o zasebnem varovanju** (Ur. l. št. 126/2003) – ZZasV.

Situational prevention and ensuring security in the management of business and other risks in companies

Tomaž Čas, LL.B., M.A. in Criminal Justice Studies, Ph.D. in Defense Studies, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

In the management of business risks, it is very important to ensure security as well as to provide private security services in companies and other business organisations (limited liability companies, unlimited companies, joint-stock companies, private entrepreneurs and all other companies, state agencies and organisations, municipalities, societies, associations and others, and also individuals) in which an interest in security has always been connected with benefits and the satisfaction of certain needs, which has been most often related to specific material gain.

Situational crime prevention is of particular importance in this regard. It is based on the presumption that people freely decide on the commission of crimes and that their decision to commit crime depends on situational factors. Situational prevention is most applicable to the prevention of property and other crimes for profit, such as burglary and shoplifting, as well as for the prevention of vandalism and other forms of violent crimes. Situational prevention is equally applicable to the prevention of other criminal and harmful acts, the destruction and appropriation of property, protection of business secrets, management of business risks etc. The success of the application of situational prevention depends on the scope of measures undertaken, the perception of a potential perpetrator of criminal offences and harmful acts and, in particular, his assessment of the risks involved in successfully accomplishing a crime. Situational prevention implicates a higher level of responsibility of all economic and other subjects to secure or protect their own property. This applies in particular to companies, since economic and business activities are connected with a number of possibilities of causing damage to property by various criminal offences and other sorts of harmful conduct. If companies are able to identify in time all these situations, circumstances and processes which make possible or even provide conditions to cause any kind of damage or loss of profit, by taking appropriate measures (which can also be called situational measures) they can prevent such harmful acts, or at least obstruct the opportunity to cause damage.

Those responsible in companies should turn to private security firms, which can successfully help them in the prevention of damage and loss connected with business and other risks, and in the prevention of crime and other criminal conduct. Today, however, company managements only rarely decide to seek the protection of private security services and even fewer for security advice, which is nowadays successfully provided by various well qualified services, detective agencies and detectives.

Key words: business risks, business risk management, situational prevention, situational measures, subjects of private security, private security services, security counselling services, detectives

UDC: 351.746.2